

SUOMEN MATKAILULIIITON MUUTOKSEN VUODET

Olavi Syrjänen

Olavi Syrjänen

professori, OTT

*Suomen Matkailuliiton
puheenjohtaja 1975-91*

Suomen Matkailuliiton täyttäessä 100 vuotta v. 1987 liitto oli arvostettu matkailualan valtakunnallinen toimija. Se oli silloin vielä hyvissä voimissa. Tasavallan presidentti Mauno Koivisto oli Suomen Matkailun juhluvuoden suojelija. Liitossa oli 36.000 henkilöjäsentä. Professori Terho Sakki suunnitteli Suomen Matkailuliiton 100-vuotismitalin. Juhlavuonna julkistettiin MEKin ja SML:n yhteistyönä teettämä Suomen matkailun historia Tuhansien järvien maa. Kirjoittajina olivat prof. Sven Hirn ja tri Erkki Markkanen. Matkailuliitto oli maan suurin kotimaan matkakirjallisuuden julkaisija. Liitto oli järjestämässä Matka 87-messuja Helsingin Messukeskuksessa. Finlandia-talossa vietettiin mieleenpainuva liiton 100-vuotisjuhla, jossa esitettiin mahdava maamme historian ja matkailun kavalkadi 100 vuoden ajalta. Juhlavuotta vietettiin myös kaikissa liiton toimipaikoissa. Pallastunturilla paljastettiin saksalaisten tuhoaman vanhan hotellin paikalla muistomerkki. Myös Kuopion osasto, Kuopion matkailuyhdistys juhli 100-vuotista taivaltaan..

Liiton toiminta oli vuosikymmeniä laajaa, ja liitolla oli merkittävä rooli Suomen matkailun kehittämisessä. Liiton silloinen toimitusjohtaja Antero Tuomisto kirjoitti liiton 100-vuotisvihkoseen mm: "Sataan vuoteen mahtuu paljon: Nousuja ja laskuja, sitkeätä yrittämistä, rauhallisen kehityksen vuosikymmeniä, epätoivoisia vuosia, vanhasta luopumista ja uuden aloittamista."

Liiton joutuminen yrityssaneeraukseen ja luhistuminen konkurssiin asti olivat seurausta Suomea rajusti ravistelleesta taloudellisesta 1990-luvun alun lamasta. Siinä ryttäkässä kaatui satoja yrityksiä. Myös kaikki liiton velkojapankit kaatuivat tai ainakin yhdistyivät muihin rahalaitoksiin. Vain vahvassa taloudellisessa asemassa olevat yritykset ja yhteisöt selvisivät. Matkailualaa lama kouraisi erityisen rajusti. Suomen Matkailuliiton myytyä omistuksensa Matkaravinnosta ja Aulangon hotelliin- teistön v. 1977 Rantaloma Oy:lle liiton pääasialliset majoituskohteet olivat Lapissa ja Kolilla. Lisäksi liitolla oli useita leirintäalueita. Suurin omaisuus

oli Pohjanhovin hotelli Rovaniemellä. Majoituskohteiden käyttöasteet ja sitä kautta tulot vähenivät laman aikana mutta menot ja velat eivät. Liiton taloudellinen tilanne oli lamaan tultaessa niin huono, että sillä ei ollut selviytymismahdollisuuksia. Saneerausohjelmakin oli rakennettu niin, että velkojat olivat ottaneet tuloa tuotavan toiminnan itselleen, jolloin seurauksena oli konkurssi.

Valtion omistama ja Suomen Matkailuliiton hoitama Kilpisjärven matkailuhotelli oli suosittu nostalginen kevättalven hiihtoviikkojen kohde. Kuvassa taustalla Saana ja vasemmalta kirjoittaja Suomen Matkailuliiton puheenjohtaja Olavi Syrjänen, matkailuhotellin johtaja Pasi Mikkola ja perinteisellä huhtikuun viimeisen viikon hiihtoviikollaan v. 1989 oleva ryhmä Pertti Sumari, Olli Kivioja, Heikki Tuominen, Kaarlo Amperla ja Kalle Temmes. (Kuva: Teresa Syrjänen)

Uranourtaja Suomen Matkailuliitto

Kun selaa liiton historiaa, voi liioittelematta todeta, että v. 1887 Suomen Matkailijayhdistyksenä perustettu ja myöhemmin Suomen Matkailuliitoksi muutettu kansalaisjärjestö on tehnyt uraauurtavaa työtä luomalla, kokeilemalla ja kehittämällä hyvin laaja-alaisesti Suomessa matkailuharrastusta ja matkailuelinkeinoa. Liioittelematta voidaan sanoa, että liitto on luonut maamme matkailukulttuurin, perustan jolle nykyinen matkailuelinkeino ja matkailuharrastus rakentuvat. Aikajärjestyksessä voi poimia ainakin seuraavia kehittämistoimia:

- matkailujulkaisut, oppaat, aikataulukirja ("Turisti"), esitteet ja matkailukartat
- paikalliset ja alueelliset matkailuosastot
- matkailumajat, hotellit, ravintolat ja kahvilat
- osallistuminen kansainvälisiin näyttelyihin
- matkatoimisto
- kelkkailu
- diligenssi-, vene-, moottorivene- ja laivaliikenteen sekä linja-autoliikenteen harjoittaminen
- matkailijapäivien järjestäminen
- matkailulehti
- matkailijaliikennetilaston aikaansaaminen
- rautatieravintoloiden ja junien ravintolotoiminnan harjoittaminen
- valtion matkailukiinteistöjen hoitaminen
- Suomen ulkomailla toimivien matkailutoimistojen hoitaminen
- leirintämatkailun kehittäminen ja leirintäalueverkoston luominen

- retkeilyn kehittäminen
- Lapin retkeilyreittien viitoitus ja kunnostus
- liiton opastomistoja rajanylityspaikoille
- tunturioppaiden koulutus
- huonevarauskeskuksen perustaminen
- Matkailuliiton tietopankin perustaminen
- matkailumessujen järjestäminen kotimaassa
- laskettelun kehittäminen.

Näillä kaikilla matkailun alueilla Suomen Matkailuliitto on ollut luomassa perustaa suomalaiselle matkailulle. Se tapahtui vuosikymmeniä eräänlaisena isänmaallisena, kansallista itsetuntoa kohottavana toimintana läheisessä yhteistyössä valtiovalan ja kuntien kanssa. Yhteistyötä kiinteystti se, että sodassa suurin osa liiton yksin tai yhdessä valtion kanssa rakentamista ja hoitamista matkailukohteista Suursaaresta Petsamoon tuhoutui tai jäi Neuvostoliiton puolelle. Valtio rakensi pian sodan jälkeen uudet matkailumajat Kilpisjärvelle, Hettaan, Ivaloon, Inariin, Utsjoelle ja Vuotsoon. Ne vuokrattiin liitolle hyvin kohtuullisella vuokralla. Vuokralaiselle kuitenkin kuului velvollisuus vuosikorjausten tekemiseen ja myöhemmin hyvin raskaaksi osoittautunut aukkipitämisvelvollisuus miltei läpi vuoden. Silloin vielä valtio tälläkin tavoin kantoi suurta huolta työllisyyden ylläpitämisestä.

Liitto itse rakensi Pohjanhovin hotellin ja Pallastunturin hirsisen matkailumajan. Liitto omisti merkittävän valtakunnallisen hotelli- ja ravintolaketjun Matkaravinto Oy:n, joka parhaimmillaan hoiti suurta hotelliketjua, suurta määrää ravintoloita ja junaravintolatoiminnan. Hotelliketjuun kuuluivat mm. Aulanko ja Pohjanhovi ja Matkailuliiton matkailumajat.

Suomalaisen matkailun uranuurtaja Suomen Matkailuliitto pystyi 110 vuotta kehittämään maamme matkailuelinkeinoa ja matkailun harrastustoimintaa läheisessä yhteistyössä valtion ja kuntien kanssa. Aikojen ja matkailuelinkeinon muuttuminen sekä viimeksi lamakausi veivät edellytykset liiton toiminnan jatkamiselta. Matkailun perinnettä ja matkailutietoa kerää Suomen Matkailun Seniorien perustama Suomen Matkailijayhdistys SMY. (Lehtileike: HS 20.10.2001)

Liiton toimintaedellytykset alkoivat kuitenkin vaihkaa muuttua. Tyypillinen historiallinen kehitys tapahtui Kolilla, jonne liitto, silloin matkailuyhdistys, oli Vaaralan isännältä vuokraamalleen maalle Kolin huipun tuntumaan rakentanut ensimmäisen majansa 1896. Yhteisistä matkailuponnistuksista kertoo se, että valtio osti matkailijayhdistyksen esityksestä Kolilta laajat maa-alueet luonnonsuojelualueeksi. Vuonna 1907 valtio lunasti yhdistyksen majan ja rakensi uuden majan. Monen vaiheen jälkeen vuosikymmenien kuluessa valtio on rakentanut Kolin laelle hotellin, jota valtio viimeksi peruskorjasi 1987. Liiton jouduttua taloudellisiin vaikeuksiin valtio möi hotellin Pohjois-Karjalan Osuuskaupalle. Hotelli sijaitsee nyt kansallispuistossa. Ukko-Kolin juurelle on käynnistymässä arkkitehtikilpailu alueen kehittämiseksi.

Vastaavanlainen kehitys tapahtui Pallastunturilla, josta siitäkin tuli kansallispuistoaluetta. Vaikka molemmissa oli laskettelua harjoitettu ennen kansallispuistoksi tulemistä, luonnonsuojelijat vastustivat laskettelun kehittämistä.

MEK, järjestöt ja kilpailevat yritykset

Myös sillä oli vaikutusta liiton toimintaedellytyksiin, että valtio kiinnostui matkailutehtävistä v. 1967, jolloin matkailuhallintoon kuuluvat tehtävät siirrettiin kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriöltä kauppa- ja teollisuusministeriölle. Liiton ulkomaanosasto siirtyi 1969 valtion matkailuneuvoston hoidettavaksi. Tässä muutoksessa valtion budjetissa määriteltiin työnjako niin, että kotimaassa tapahtuvasta matkailun markkinoinnista

Suomen Matkailuliitto konkurssiin

► Yli satavuotiaan yhdistyksen liiketoiminta kukoisti pitkään, mutta mureni markkinataloudessa

Esko Nurmi
PÄÄKIRJURIN SARJAKIRJA

► Suomen Matkailuliitto on jättänyt konkurssihakemuksen. Se ei selvinnyt yritysrajoitussuosituksesta, joka alkoi vuonna 1997. Tuotot eivät riittäneet velkojen hoitoon ohjelmaa noudattaen, eivätkä velkojat olleet halukkaita lievennyksiin.

Matkailuliiton konkurssipesän velat ovat muutamia miljoonia markkoja. Päivelkojat ovat pankkeja.

Toiminta on viime vuosina ollut aiempaan verrattuna pienimuotoista. Konkurssipesän nimissä on Kilpisjärven retkeilykeskus, Aulangon leirintäalue ja Puusalmen Pistohiekan

ulkokohdekeskus. Väkimistä henkilökontaa on vain neljä.

Liitolla on kuutisenkymmentä paikallista jäsenyhdistystä, joita konkurssi ei suoraan koske. 1990-luvulla perustettu Suomen Matkailu lehden ilmestyminen loppu.

Matkailuliiton edeltäjä oli Suomen Matkailijayhdistys, joka syntyi vuonna 1887. Perustaja elähdytti isänmaallinen ja kansallisonnantinen henki. Tarkoitus oli tuusuttaa suomalaiset Suomeen ja houkutelaa myös ulkomaisia turisteja.

Isenäistyneessä Suomessa Matkailijayhdistyksellä oli pitkään päävastuu ja lähes virallinen rooli matkailun valtakunnallisessa suunnittelussa,

markkinoinnissa ja käytännön toteuttamisessa.

Valtio muun muassa takasi 1930 matkailijayhdistyksen isän obligaatolainan, jonka turvin yhdistys liitti ostamaan ja rakentamaan hotelleja, retkeilymajoja ja ravintoloita. Tuolloin yhdistyksellä oli ohjelmaa, jonka perusteella turistipalveluja pyyrytettiin muun muassa Pallastunturille, Puhkalahjalle, Inariin, Petsamoon, Suursaareen, Airistolle, Korpi-selän Tolvajärvelle, Kangasalan Vehoniemelle ja Aulangolle.

Matkailijayhdistys muutettiin 1966 Matkailuliitoksi, johon tuli mukaan kunnallisaalan, liikenteen ja talouselämän soaja yhteisöjä.

Matkaravinto, nykyinen VR-emennistöinen Avera, oli aikanaan Matkailuliiton tytäryhtiö. Liitto omisti myös tukku-kauppa Hallenbergin. Liiton julkaisu-toiminta oli laajaa.

Matkailuelinkeino kehittyi kuitenkin vähitellen kaupalliseen suuntaan. Perimmäisään aatteellisen yhdistyksen ei ollut helppo sopeutua lähe-elämän yleistin lakeihin. Matkailuliitto myi hotellinsa ja suurimman osan muista majoitus-paikoistaan 1990-luvulla ennen yritysrajoitukseen joutumistaan ja luopui laajasta leirintä-alueverkostaan.

Rovaniemen Pohjanhovin pikkulopojan päähineessä on kokardina Matkailuliiton merkki. Pohjanhovi oli pitkään Matkailuliiton suosittu hotelli. Se tuhoutui sodassa, mutta rakennettiin uudelleen.

huolehtii entiseen tapaan Suomen Matkailuliitto. Näin tapahtuikin siihen saakka, kunnes Matkailun edistämiskeskuksen v. 1973 tapahtuneen perustamisen jälkeen MEK asteittain ryhtyi toimimaan myös kotimaan julkaisu- ja markkinointitehtävissä. Se epämääräisti ja heikensi Matkailuliiton mahdollisuuksia toimia taloudellisesti kannattavasti sen perinteisissä tehtävissä.

Se, että pioneerityön tehnyt Matkailuliitto ei enää ollut itsestään selvä yhteistyökumppani, jota matkailusektori ja valtio olisivat tukeneet, johtui useista syistä. Matkailuliiton suorittama perustyö synnytti harrastus- ja yritystoimintaa. Ne ”valloittivat” kiintoisimmat ja tuottavimmat osa-alueet ja usein paremmin resurssein ajoivat Matkailuliiton ohitse.

Matkailualalle kehittyi merkittäviä järjestöjä: Autoliitto, SF-Caravan, Suomen Latu ja Retkeilymaja-järjestö, joiden toiminta liikkui samoilla aloilla kuin Matkailuliitto. Yhteistoimintaa näiden järjestöjen kesken oli, mutta enemmänkin kilpailua. Järjestöjen kesken perustettiin 1980-luvulla löysä yhteistyöjärjestö. Yritin ajaa järjestöjen yhteen liittymistä, kun Suomessa näiden järjestöjen jäsenmäärät ja taloudelliset resurssit olivat esim. muihin Pohjoismaihin verrattuna alhaiset. Siihen ei ollut ajoissa valmiutta.

Hotelli- ja ravintolatoiminta kehittyi Suomessa merkittäväksi elinkeinoksi. Matkailuliitto oli sen pieni osa - liiketaloudellisesti huonosti sijoittuvien kohteiden sen jälkeen, kun Matkaravinto 1980-luvulla myytiin. Valtion hotellit oli sodan jälkeen toteutettu vaatimattomalla, sen ajan vaatimalla tasolla. Niiden peruskorjaamisesta 1980-luvulla käytiin pitkiä neuvotteluja. Vaikka korjauksia tehtiin, liitto joutui ottamaan lisää taloudellista vastuuta itselleen sekä investointeina että korkeampina vuokrina. Liitto joutui itse rakentamaan v. 1984 valmistuneen Ivalon hotellin. Utsjokea ei saatu tyydyttävään kuntoon. Omista kohteista liitto peruskorjasi ja laajensi Pallaksen hotellin, jonka nykyinen omistaja haluaa purkaa ja rakentaa kokonaan uuden, paljon suuremman hotellin kansallispuistoon.

Kuvaavaa on myös laskettelun kehittäminen. Siinä liitto oli ollut aloitteentekijänä jo ennen sotaa, mutta toimi hyvin aktiivisesti 1980-luvulla. Siinäkin liitto teki vielä 1980-luvulla urauurtavan perustyön. Se oli todella raskasta pioneerityötä, josta ei vaikeuksia puuttunut. Tarkkaa rajanvetoa luonnonsuojelun kanssa käytiin ja pitkään Pallaksella, Pyhätunturilla ja Kolilla. Voidaan sanoa, että omat

koirat purivat, kun Matkailuliittoa vastaan taisteli-
vat luonnonsuojelijat alueilla, joiden kansallispuis-
toksi perustamista liitto oli ajanut.

Lapin matkailukeskukset alkoivat kehittyä kokonaan eri vaatimustasolle kuin valtion rakentamat matkailumajat. Kasvavien keskusten vaatimat pääomat tarpeet olivat aivan eri luokkaa kuin mihin kansalaisjärjestöllä oli mahdollisuuksia. Yksityinen yritystoiminta kilpailijana vieroksui Matkailuliittoa. Parjauspuheet siitä, että Helsingin herrat pyörivät Lapissa valtion hotelleja olemattomalla vuokralla ja vievät rahat Helsinkiin, sai Lapissa vastakätkua.

Onneksi siihen aikaan valtionhallinnossa oli hyviä, matkailumyönteisiä johtajia, joiden kanssa oli mahdollista neuvotella ja löytää kohtuullisia ratkaisuja Matkailuliiton toimintaedellytysten turvaamiseksi. Kaksi keskeisintä henkilöä olivat kauppa- ja teollisuusministeriön kansliapäällikkö Bror ”Buntta” Wahlroos, joka oli MEKin johtokunnan puheenjohtaja, ja valtiovarainministeriön valtiosihteeri Teemu Hiltunen. He suhtautuivat matkailukohteiden kehittämiseen myönteisesti ja pystyivät ratkomaan varsin suuriakin korjaus- ja rakennusprojekteja sekä viemään ne läpi. Tällöin avuksi tarvittiin myös rakennushallituksen pääjohtaja Kalevi Sasia.

Lähtökohtana keskusteluissa oli vanha ja edelleen oikea lähtökohta, että hotellilla tuli olla matkailukysyntää ja että valtio rakentaa tai korjaa hotellin paikkakunnalla, jossa yksityinen liiketaloudellinen yritystoiminta ei ole mahdollinen. Tämä koski erityisesti maahantulopaikkoja. Neuvotteluissa saatiin sovittua Kilpisjärven ja Utsjoen hotellien korjaamisesta Lapissa ja Kolin hotellin korjaamisesta ja pienestä laajennuksesta. Ivalon ja Hetan majat todettiin niin huonoiksi, että niiden tilalle oli järkevämpää rakentaa uudet.

Inarin maja oli myös niin vanha ja huono, että siitä tuli luopua. Liitto luopuikin Inarin majasta, joka myytiin hotellin johtajalle Maija Nikulalle, jonka suku edelleen sitä kunnostettuna pitää Inarin Kultahovin nimellä. Maija Nikula muuten kerran lausui majan portailla, kun ”Helsingin herrojen” kanssa tulimme korjaustarvetta tutkimaan, että jos herrat olisivat joka kerta täällä käydessään ottaneet vasaran käteen, talo olisi jo kunnossa. Vuonna 2009 tilanne Inarissa on aivan toinen. Kylästä on tullut Suomen saamelaiskulttuurin keskus. Sinne on rakennettu komea Siidan saamelaismuseumo ja Ylä-Lapin Luontokeskus. Suunnitteilla on saamelaiskult-

Suomen Matkailuliiton täyttäessä 90 vuotta se luovutti vanhat matkailuaiheet valokuvansa Valokuvataiteen museolle. Liiton hallituksen kokouksessa v. 1977 vasemmalla toimitusjohtaja Heikki Mäki, liiton puheenjohtaja Olavi Syrjänen luovuttamassa aineistoa museonjohtaja Ritva Savolaiselle. Oikealla liiton varapuheenjohtaja, Kuntaliiton toimitusjohtaja Paavo Pekkanen.

tuurin talo.

Ivalossa valtio katsoi, että yritysmahdollisuudet ovat niin hyvät, että liitto voi itse rakentaa (1982) eri paikkaan (alkuperäisen majan paikalle) kehitysaluetukia hyväksi käyttäen uuden hotellin. Liitto edellytti, ettei vanhaa, sodan jälkeen rakennettua majaa käytetä matkailutarkoituksiin.

Valtio suunnitteli ja rakensi Hettaan Ivalon hotellin tasoisen hotellin, johon tuli myös kuntalaisia palveleva uima-allas ja auditorio (1984). Lappilaisten kielteinen informaatio ja tasarvovaatimukset hukuttivat aiemman valtion ja liiton hyvin läheisen yhteistyön ja lähtökoh- ta-ajatuksen maahantulopaik-

kojen matkailupalvelusten turvaamisesta. Hetan hotellia nimiteltiin "Teemun taukotuvaksi". Hetassa toimiva Jussan Tupa haki laajennushankkeelle valtion investointitukea, jonka se saikin. Myös Ivalossa, kun vanhaa majaa ei heti purettu, valtio toisin kuin oli sovittu kaikesta huolimatta vuokrasi sen yksityiselle kilpailijalle vanhaan tarkoitukseen.

Surkein oli Utsjoen kohtalo. Vaatimattomat korjaustoimet vaatimattomassa ja liian pienessä majassa olivat riittämättömiä. Lappilaisten kielteisyyden ilmeisesti pelotti valtiota niin, että kunnollinen korjaus ja laajentaminen jäivät tekemättä. Liiton oli luovuttava kohteesta. Käydessämme Teemu Hiltusen kanssa tutustumassa Utsjoen korjaustarpeeseen hotelli oli pian katsastettu. Valtion virkamiehiä kiinnosti lähellä olevan uuden koulun tilat. Menimme koulun ja kiertelimme koulun tiloissa. Tulimme uima-allasosastoon, jossa hämmästyksemme allas oli tyhjä. Kun sitä ihmettelimme, rehtori totesi, ettei koululla ole varaa pitää siellä vettä. Samanlaisella niukkuudella suhtauduttiin hotelliinkin. Nyt Hotel Luossajohkan nimellä toimivaa hotellia on kunnostettu ja vähän laajennettu.

Kaikkiaan Itä-Lapissa liitto koki epäonnistumisia ja tappioita. Edellä kerrottujen lisäksi Vuotso menetti pian matkailumerkityksen ja maja oli suljettava. Liitto osti 1975 Saariselältä Laanihovin, mutta se oli laadultaan jäänyt jälkeen Saariselän ja Kiilopään muusta tasosta. Liitto myi sen 1983 kannattamattomana. Pyhätunturilla liitto yritti kehittää

aluetta vuosina 1976-1986. Sinne rakennettiin uusia rinteitä ja hissejä ja lomaosakekylä, mutta liiton resursseilla ei pystytty pitkään toimimaan, kun kohde monista yrityksistä huolimatta pysyi vain talvisesonkipaikkana. Lehdistä olemme saaneet lukea Pyhätunturin lähialueelle suunniteltavasta jättiläishankkeesta.

Myönteinen ratkaisu taas oli se, että Punkaharjulla olevan Finlandia-hotellin kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus säilyy, kun paikalla käynnin (Bror Wahlroos, Kalevi Sassi, Olavi Syrjänen) jälkeen sovittiin, että liitto luopuu kohteesta ja se siirtyy lähellä olevan Takaharjun parantolan osatoksi (1980). Näin tämä kannattamaton kohde saatiin säilymään jälkipolville ja voidaan tarvittaessa palauttaa matkailukäyttöön.

Vaikka Matkailuliitto pysyi hotelli- ja ravintolotoiminnan harjoittajana, sen toimipaikat olivat pieniä sesonkipaikkoja. Ainoa suuri kohde oli Rovaniemen Pohjanhovi, jonka liitto piti itsellään Matkaravinnon myynnin yhteydessä. Hotelli oli v. 1977 jälkeen liiton suurin ja merkittävin omaisuus. Esitin kerran - vuotta en muista - liiton hallituksen kokouksessa, että Pohjanhovi myytäisiin. Kohdetta pidettiin niin nostalgisena kohteena, että en saanut ketään tuekseni, ihmetteleviä katseita kyllä. Silloin se olisi ollut myytävissä hyvään hintaan. Myöhemmin tuli vaikeita aikoja, jolloin markkinatilanne Rovaniemellä heikkeni. Liitto piti kyllä hyvää huolta Pohjanhovista. Se peruskorjattiin ja siihen tehtiin laajennusosa. Toinenkin laajennus oli suunniteltu valmiiksi, mutta sen toteuttamiselle ei löytynyt yhteisymmärrystä vuokraajan Rantasipin kanssa.

Miksi näin kävi

On syytä kysyä, miksi kunnianarvoiselle v. 1887 perustetulle Suomen Matkailuliitolle kävi niin kuin kävi, ja miksi näin annettiin tapahtua. Olisiko muita ratkaisumahdollisuuksia ollut? Suomen Matkailijayhdistys perustettiin "herättämään maan omista asukkaissa ja ulkomaalaisissa mieltymystä matkustuksiin tässä maassa ja tekemään ne helpoksi, laajentaakseen siten sen luonnon ja kansan tuntemusta". Matkailijayhdistyksen ensimmäinen puheenjohtaja August Schauman lausui: "Isänmaan tuntemus on isänmaan oikealla tavalla rakastamisen ensimmäinen ehto." Emmekö siis enää EU-Suomessa rakasta isänmaatamme tai onko se vanhentunut, tarpeeton asia nykypäivänä? Konkreettisemmin voitaisiin kysyä, eikö kotimaan mat-

kailua enää tarvitse edistää ja eikö se ole sellainen tehtävä, jota voitaisiin liiketaloudellisesti tai yhteiskunnan tuella hoitaa?

Joka tapauksessa liitto menetti edellä kerrottujen vaiheiden seurauksena keskeisen asemansa Lapis-ssa. Se olisi voitu palauttaa vain suurin kovan rahan investoinnein, joissa mukana olisi ollut valtion kehitysaluetukia. Olisiko liiton pitänyt voimakkaammin lähteä mukaan Lapin matkailuhotellien rakentamisiin 1980-luvulla? Minun mielestäni ei. Siihen ei kansalaisjärjestöllä ollut resursseja. Sen sijaan liitto olisi tarvinnut enemmän varmasti tuottavaa toimintaa. Näin jälkeempäin ajatellen päinvastoin Ivalon hotelli olisi saanut jäädä rakentamatta tai sitä ei liiton olisi tullut suostua itse rakentamaan. Kun se rakennettiin, näytti vielä siltä, että Saariselkä ei ota niin keskeistä roolia kuin on tapahtunut. Ivalon vanhan majan säilyttäminen matkailukäytössä uutta hotellia paremmalla paikalla oli Matkailuliitolle lamaa lähestyessä taloudellisesti tuhoisaa.

Uskallustakaan liitolta ei ole puuttunut. Vaikka nyt voidaan liiton silloisia kohteita ja investointeja pitää vaatimattomina, tuskin mikään Lapin nykyisistä megaprojekteistakaan vetää vertoja tiettömään tunturiin v. 1938 valmistuneelle Pallastunturin matkailuhotellille. Tämä nelikerroksinen funkishotelli ehti toimia vain kuusi vuotta, kunnes saksalaiset joukot sen perääntyessään räjäyttivät. Liitto oli myös 1970-luvulla luomassa ja kehittämässä Tampereen kaupungin kanssa suurta matkailukeskusta Maisansaloo Tampereen pohjoisosaan, Teiskoon. Alueelle oli tarkoitus rakentaa useita hotelleja. Energiakriisi sattui juuri toteutusvaiheeseen eikä aika muutenkaan ollut vielä kypsä näin suurelle matkailukeskukselle. Keskuksen suurin tapahtuma on ollut v. 1981 ensimmäisen kerran Suomessa järjestetty kansainvälisen leirintä- ja karavaanijärjestön FICC:n suurleiri. Tämän keskuksen tyyppisiä keskuksia on myöhemmin, lähinnä vasta 2000-luvulla syntynyt useita, pääasiassa Lappiin. Maisansalossa toinen käynnistysyritys kaatui 1990-luvun lamaan, ja alueelta on nyt löydetty liito-oravia.

Liiton perinteinen toimiala matkailujulkaisujen suurimpana tuottajana sai kilpailijoita MEKin ilmaisjulkaisuista ja kilpailevista yrittäjistä, mikä vähensi niiden tuottoa. Oma vaikutuksensa liiton haavoittuvuuteen oli myös sillä, että sen suurin ja tärkeimmällä alueella toimiva jäsenjärjestö Helsingin Matkailuyhdistys, jossa oli noin kolmasosa jäsenistä, piti tiettyä etäisyyttä liittoon.

Liiton kansallinen, isänmaallinen yleismatkailul-

SMY oli maamme merkittävimpiä matkailullisen infrastruktuurin tuottajia. 1930-luvulla rakennetut hotellit edustivat aikansa arkkitehtuuria niin ulkoisesti kuin sisätiloiltaan ja kalustukseltaan. Kuvassa Lapin sodassa tuhoutuneen Pallaksen matkailuhotellin tyyli puhdas interiööri. (Kuva: Fred Runeberg)

linen tehtävä ja toiminta alkoivat murentua, kun matkailu selvästi jakaantui kahtia matkailuyritystoiminnaksi (hotellit, ravintolat, liikenne ym.) ja kansalaisten vapaa-ajanvieton edistämiseen. Liitto ryhtyi Matkaravinnon myynnin jälkeen (1977) painottamaan enemmän ulkoilua, vaellusta, retkeilyä, leirintää ja laskettelua, mutta koettiin saadun toimintaa varten varat julkaisutoiminnalla ja toimipaikkojen tuloilla. Liittohan ei saanut varsinaisia julkisia avustuksia. Uudessa painotuksessa liitto valtakunnallisen toimijan roolissa ryhtyi hoitamaan liian monia palvelupisteitä eri puolilla Suomea. Liiton roolin muuttuessa myös sen suhteet valtiovaltaan ja kuntiin asteittain heikkenivät. Se näkyi myös liiton hallinnossa, erityisesti hallituksen kokoonpanossa. Myös liiton henkilöjäsenten ikärakenne oli kehittyvän toiminnan kannalta epäedullinen.

Nyt on vaikea arvioida, olisiko Suomen Matkailuliitto edelleen olemassa, jos silloista lamaa ei olisi tullut. Henkilöjäsentoiminnan, jäsenten palvelemisen ja nykyaikaisen matkailun yritystoiminnan yhdistäminen on taloudellisesti erittäin vaikeata. Tiettyllä tavalla liitto oli tehtävänsä tehnyt eikä pystynyt riittävästi uudistumaan ja löytämään uutta roolia tämän päivän muuttuneessa matkailumaailmassa ja matkailuelinkeinossa. Henkilöjäseneet ikääntyivät eivätkä uudet avaukset, kuten laskettelu, tuoneet riittävästi nuoria uusia jäseniä järjestöön.

Kotimaan matkailu tarvitsee edistäjän

Urho Kekkonen lausui uudenvuoden puheessaan 1964: "On sinänsä hyvin ilahduttavaa, että suhteellisen monilla kansalaisilla on ollut mahdollisuus matkustaa ulkomaille. Ne ovat yleensä hyödyllisiä matkoja, joilla näköpiiri avartuu ja oma maa loppujen lopuksi tulee rakkaammaksi. Mutta rohkenisin toivoa, että matkailuun omassa maassa osoitettaisiin entistä suurempaa mielenkiintoa. Avoimin silmin liikkuva matkailija näkee mahdollisuudet, joita maan eri osien olot ja luonnonsuhteet tarjoavat eri elinkeinojen harjoittamiselle ja oppii ymmärtämään erilaisissa olosuhteissa elävien kansalaisten ongelmia. Sekä nykypäivien elinkeinoelämän kokonaiskuva että menneiden sukupolvien työn tulokset kirkastuvat kulkijalle kotimaahan suunnatun matkan aikana."

Liiton konkurssin myötä hävisi tärkeä matkailun kokenut toimija. Koko matkailun tuotosta 70-75 prosenttia kertyy kotimaasta. Monissa maakunnissa tämä luku on jopa 90 prosenttia. Kotimaan matkailu kaipaa edelleen selvästi edistäjää. Näin on useimmissa merkittävimissä matkailumaissa. Tätä tehtävää hoitanutta Suomen Matkailuliittoa ei enää ole eikä se, mitä MEKistä on jäänyt jäljelle, myöskään sitä hoida.

Kymmenen vuotta sitten perustettiin Suomen Matkailun Seniorit, joka koostuu yli 50:stä alalla keskeisesti toimineesta matkailun ammattilaisesta. Seniorien tarkoitus on edistää Suomen matkailua. Siinä tarkoituksessa seniorit ovat tehneet useita aloitteita. Seniorien aloitteesta perustettiin konkurssiin menneen Suomen Matkailuliiton tilalle Suomen Matkailijayhdistys SMY jatkamaan Matkailuliiton työtä ja tallentamaan matkailuperinnettä. SMY:n toiminta on osoittanut, ettei enää pystytä uudelleen käynnistämään laajaa jäsenpohjaista valtakunnallista kotimaan matkailun edistämistoimintaa. Valtiokaan ei ole ollut kiinnostunut tukemaan yhdistyspohjaista matkailun edistämistoimintaa. Monen vuoden ponnistelujen jälkeen on saatu kokoon muutaman kymmenen henkilöjäsenen ja yhdeksän paikallisen tai alueellisen jäsenyhdistyksen kokonaisuus. Tällä rakenteella ei ole mahdollisuuksia mittaviin matkailun edistämistöimiin.

Matkailun Seniorien aloitteesta on aloitettu Suomen Matkailutiedon kerääminen, matkailutietohanke, joka tarkoittaa useiden kymmenien artikkelien sarjaa matkailun eri aloilta. Tämä artikkeli on yksi niistä. Kirjoittajina ovat matkailun vaikuttajat, henkilöt, jotka ovat viime vuosikymmeninä olleet tekemässä näitä matkailullisia töitä. Samaan aikaan Seniorit ovat tehneet aloitteen matkailumuseoverkoston luomiseksi Suomeen. Suomen Hotelli- ja Ravintolamuseo on ottanut innostuneesti haasteen vastaan. Projekti on käynnistetty museossa laaditun hankesuunnitelman pohjalta. Näillä toimilla turvataan se, että kotimaan matkailua koskeva tieto säilyy ja sitä voidaan hyödyntää tulevaa matkailun kehitystä ja elinkeinon harjoittamista varten.

Matkailutietoprojektin avulla syntyvä aineisto voinee olla perustietopaketti tulevassa matkailumuseoverkostossa ja lähtökohta-aineisto kirjoitettaessa ja päivitettyä Suomen matkailun historiaa matkailun 125-juhlavuonna 2012.

Ilmastonmuutoksen hidastaminen edellyttää pitkien lentomatkojen vähentämistä. Vuonna 2008 alkanut finanssikriisi merkitsee, että monilla on vähemmän rahaa käytettävissä matkailuun ja lomaviittoon. Nämä tekijät korostavat kotimaan matkailun merkitystä ja tarjoavat mahdollisuuden sen lisäämiseen. Merkkejä siitä on jo nähtävissä. Valitettavasti vuonna 2008 olennaisesti pienentyneen MEKin tehtäviin ei enää kuulu kotimaan matkailun edistäminen.

Edelleen olen sitä mieltä, että on selvä tarve kotimaan matkailun edistämiseen julkisin varoin.

”Tunne maasi ”-tyyppisiä suuria valtakunnallisia kampanjoita tulisi järjestää yhdessä matkailuelinkeinon kanssa. Maamme matkailupalvelut eivät pysty olemaan olemassa eivätkä toimimaan, jollei niillä ole kotimaisia käyttäjiä. Matkailun tuotekehityksessä ei pitäisi olla ja tuskin voi ollakaan pelkästään ulkomaalaisille tarjottavia tuotteita. Jos kotimaan matkailusta ei huolehdi, meillä ei pian ole mitään markkinoida ulkomailla. Myös vanha perustarve, että valtio turvaa maamme sisääntulokohteissa kohtuuhintaiset majoitusmahdollisuudet maahamme tuleville matkailijoille, on edelleen olemassa.

Matkustamisesta on maailman sivu lausuttu suuria totuuksia. Tässä muutamia

”Matkalla maistuu huonompikin ruoka.” Teekkarin Matkaravinnolle tekemä mainoslause

”Matkustaminen tekee viisaan viisaammaksi, mutta tyhmän tyhmemmäksi.” M. Fuller

”Matkustaminen opettaa suvaitsevaisuutta.” B. Disraeli

”Hyvä matkaseura tekee matkan lyhyemmäksi.” J. Walton

”Yksin matkustaa nopeimmin.” R. Kipling

”Viisas vaeltaja ei jätä jälkiä.” Tao Te Ching

”Kävelyretkelle tulisi lähteä yksin, koska sen henki ja elämä on vapaus.” Robert Louis Stevenson

* * *

Artikkelissa kirjoittaja on tarkastellut Suomen Matkailuliiton kehitystä ja muutoksia sillä perspektiivillä, että hän on toiminut Pirkanmaan Matkailuyhdistyksen puheenjohtajana vuodesta 1970 vuoteen 1977 ja Suomen Matkailuliiton puheenjohtajana vv. 1975-1991 sekä Helsingin Matkailuyhdistyksen johtokunnassa 1980-luvulla useita vuosia. Hänen puheenjohtajakaudellaan liiton toimitusjohtajina toimivat Heikki Mäki, Heikki Toikka, Erkki Nieminen ja Antero Tuomisto. Viimeisen toimitusjohtajan Jussi Yrjölän kaudella Syrjänen ei enää ollut mukana liiton luottamusmiestoiminnassa. Osan ajasta eli vuodet 1976-77 Syrjänen oli Matkailun edistämiskeskuksen johtokunnan jäsen ja vv. 1978-1984 varapuheenjohtaja. Myöhemmästä matkailuharrastuksesta mainittakoon Suomen Matkailun Seniorit viimeiset 10 vuotta, josta puheenjohtaja 2005-2006 ja Suomen Matkailijayhdistys SMY:n hallituksen jäsenyys.